

آموزش بدو خدمت عمومی مشمولین طرح نیروی انسانی – معاونت امور بهداشتی دانشگاه شهید
بهشتی

واحد بهداشت دهان و دندان

واحد بهداشت دهان و دندان در راستای ارتقای سطح سلامت دهان و دندان جامعه تحت پوشش در قالب برنامه های پیشگیری از بیماریهای دهان و دندان و درمان زود هنگام پوسیدگی های اولیه و بیماری لثه ، در مراکز خدمات جامع سلامت تحت پوشش و همچنین آموزش مردم در رده های مختلف سنی در محلهای قابل دسترس فعالیت می نماید. رعایت بهداشت دهان و دندان در راستای حفظ دندانها و لثه سالم در سلامت عمومی افراد تاثیر گذار می باشد. پیشگیری از بیماریهای دهان و دندان که شایعترین موارد آن پوسیدگی دندان و بیماری لثه است مقرون به صرفه می باشد. همچنین درمانهای زود هنگام پوسیدگی های اولیه و بیماریهای لثه در افراد مستعد و آسیب پذیر جامعه از تحمیل هزینه های سنگین درمانی به مردم و دولت جلوگیری می نماید .

در مراکز خدمات جامع سلامت شهری و روستایی ، دندانپزشکان شاغل به آموزش با اولویت گروه هدف، ارائه خدمات کشیدن دندانهای عفونی، ترمیم دندانهای پوسیده، جرمگیری ، فیشورسیلانت، فلورایدتراپی در مراکز ، آموزش به مراجعین واحد بهداشت خانواده ، بازدید از مدارس، معاینه دهان و دندان دانش آموزان مدارس ، و بازدید از خانه بهداشت و پایش عملکرد بهورز می پردازند .

نظام شبکه های بهداشتی درمانی کشور

در کشور ما سیستم ارائه خدمات بهداشتی به نحوی برنامه ریزی شده تا مردم کشور در محلی که زندگی می کنند. بتوانند به آسانی اساسی ترین نیازهای بهداشتی را با در نظر گرفتن موقعیت اقلیمی و جمعیت دریافت نمایند .

نظام ارائه خدمات بهداشتی درمانی در کشور، شبکه بهداشت و درمان نام دارد و در قالب این شبکه، مراقبتهای اولیه بهداشتی مورد نیاز مردم در سه سطح ارائه می گردد .

سطح اول

الف : خانه های بهداشت

خانه بهداشت محیطی ترین واحد روستائی ارائه خدمت در نظام شبکه های بهداشتی درمانی کشور است . افرادی را که در خانه های بهداشت ارائه خدمات می نمایند بهورز می نامند .

وظایف بهورزان در رابطه با بهداشت دهان و دندان

- آموزش بهداشت دهان و دندان به زنان – در دوران بارداری و تا یک سال پس از زایمان و کودکان تا 14 سالگی
- معاینه و ثبت وضعیت دهان و دندان زنان باردار بر اساس فرم مراقبت دهان و دندان در پرونده الکترونیک، آموزش بهداشت دهان و دندان در ماههای حاملگی و ارجاع غیر فوری به مراکز خدمات جامع سلامت روستائی جهت دریافت خدمات دندانپزشکی در سه ماهه دوم بارداری
- پیگیری و ثبت ماه حاملگی که جرمگیری زنان باردار انجام شده است
- معاینه و ثبت وضعیت دهان و دندان زنان پس از زایمان بر اساس فرم مراقبت دهان و دندان در پرونده الکترونیک و ارجاع به مراکز خدمات جامع سلامت روستائی در صورت لزوم
- معاینه و ثبت وضعیت دهان و دندان کودکان زیر 6 سال بر اساس فرم مراقبت دهان و دندان در پرونده الکترونیک،ارجاع به مرکز خدمات جامع سلامت در صورت لزوم

- معاینه دهان و دندان کودکان 6 تا 14 سال و ارجاع به مرکز خدمات جامع سلامت در صورت لزوم
- پیگیری افرادی که بموقع مراجعه نمی کنند .
- مراجعه به مدارس تحت پوشش، بیماریابی و ارجاع به مراکز خدمات جامع سلامت روستایی
- آموزش دانش آموزان مدارس ابتدایی
- انجام فلورایدتراپی دانش آموزان مقطع ابتدایی طبق دستور العمل
- نمونه گیری از آب منطقه فعالیت و ارسال برای آزمایش میزان فلوراید و ثبت نتایج
- تأمین هماهنگی بین بخشی و جلب مشارکت مردم

ب- پایگاه سلامت

خدمات بهداشتی که در روستا به عهده خانه های بهداشت می باشد در مناطق شهری به عهده پایگاه سلامت است . شرح وظایف رابطین بهداشت در رابطه با بهداشت دهان و دندان در پایگاه های سلامت عبارتند از :

- آموزش کلیه زنان خانواده های تحت پوشش در زمینه بهداشت دهان و دندان
- معرفی موارد مشکوک به مراکز خدمات جامع سلامت

بخشی از خدمات سطح یک برای مادران باردار و کودکان زیر 6 سال توسط مراقبین سلامت که در بخش مراقبین سلامت مراکز خدمات جامع سلامت مشغول به کار می باشند ارائه می گردد .

شرح وظایف مراقبین سلامت در رابطه با بهداشت دهان و دندان:

- آموزش بهداشت دهان و دندان به خصوص به گروههای هدف
- معاینه دهان و دندان زنان باردار، ثبت نتیجه معاینات در مراجعه اول در فرم مراقبت دهان و دندان در پرونده الکترونیک و در صورت لزوم ارجاع غیر فوری جهت دریافت خدمات دندانپزشکی به دندانپزشک مرکز خدمات جامع سلامت
- ثبت ماه حاملگی که جرم گیری انجام شده است در پرونده خانوار
- معاینه وضعیت دهان و دندان زنان شیرده بر اساس فرم و ارجاع به دندانپزشک مرکز خدمات جامع سلامت در صورت نیاز به دریافت خدمات بهداشت دهان و دندان و ثبت نتیجه ارجاع در پرونده الکترونیک خانوار
- آموزش بهداشت دهان و دندان به مدیران و مسئولین مدارس
- آموزش بهداشت دهان و دندان به دانش آموزان هنگام بازدید از مدارس
- انجام وارنیش فلورایدتراپی دانش آموزان مدارس
- معاینه دهان و دندان کودکان 2 تا 8 سال حداقل سالی یک بار در پایان هر سال و ثبت آن در فرم مراقبت دهان و دندان در پرونده الکترونیک ، ارجاع به دندانپزشک مرکز خدمات جامع سلامت جهت دریافت خدمات و ثبت
- نتیجه ارجاع در فرم الکترونیکی مربوطه
- معاینه دهان و دندان کودکان زیر 2 سال و ثبت آن در فرم مراقبت دهان و دندان در پرونده الکترونیک

در صورتی که مرکز خدمات جامع سلامت دارای دندانپزشک باشد ، معاینات توسط دندانپزشک انجام شده ، ولی پیگیری به عهده مراقب سلامت است .

سطح دوم

مراکز خدمات جامع سلامت شهری و روستایی

وظایف دندانپزشک مستقر در واحد های دهان و دندان

- شناسایی منطقه تحت پوشش مرکز خدمات جامع سلامت (خانه های بهداشت و مدارس)
- اطلاع از جمعیت تحت پوشش (گروه های هدف) و نصب آن به دیوار مرکز
- پایش و نظارت بر عملکرد بهورزان منطقه تحت پوشش مرکز خدمات جامع سلامت طبق چک لیست هائی که در اختیار آنها قرار می گیرد
- ارائه خدمات بهداشتی درمانی لازم به کلیه مراجعه کنندگان با اولویت گروه های هدف
- تشکیل پرونده دندانپزشکی برای کلیه بیماران
- قبول ارجاع از خانه های بهداشت و پایگاه های سلامت
- آموزش چهره به چهره به کلیه مراجعین
- آموزش مدیران ، معلمین ، مربیان بهداشت مدارس و سایر گروه های غیر تخصصی در منطقه تحت پوشش
- جلب همکاری مدیران و مربیان مدارس منطقه تحت پوشش . برای اجرای طرح وارنیش فلورایدتراپی در مدارس و نظارت بر اجرای صحیح آن
- برگزاری کلاس های آموزشی برای پرسنل بهداشتی تحت پوشش
- ارجاع موارد لازم به مراکز تخصصی
- تکمیل روزانه خدمات بهداشت دهان و دندان در سامانه سیب
- گزارش عملکرد به مرکز بهداشت شهرستان
- رعایت کامل شرایط استریل و کنترل عفونت در واحدهای دهان و دندان
- حفظ و نگهداری تجهیزات، ابزار و وسایل دندانپزشکی
- پیش بینی مواد مصرفی و تجهیزات دندانپزشکی مورد نیاز و اعلام به موقع آن به مرکز بهداشت شهرستان
- مشارکت در طرحها و تحقیقات استانی و کشوری
- تأمین هماهنگی بین بخشی و جلب مشارکت مردم
- مراقبت از زنان باردار در صورت ارجاع از خانه های بهداشت و پایگاه های سلامت
- در صورت لزوم ارائه خدمت به زنان باردار در طول دوران بارداری (ترجیحاً در سه ماهه دوم)
- ارائه خدمات بهداشتی درمانی مورد نیاز زنان تا یک سال پس از زایمان
- ارائه خدمات بهداشتی درمانی مورد نیاز کودکان زیر 6 سال
- ارائه خدمات بهداشتی درمانی مورد نیاز کودکان 6 تا 14 سال

وظایف کاردان بهداشت دهان در مرکز خدمات جامع سلامت مشابه فعالیت دندانپزشک می باشد بجز حیطه کاری او در ارائه خدمات بهداشتی درمانی که تنها خدمات مورد نیاز مراجعین با اولویت گروه هدف معاینه، فلورایدترابی موضعی با ژل، وارنیش - جرمگیری-برساز و پروفیلاکسی- فیشورسیلانت ترابی - پالایشینگ پر گردگیها می باشد.

طرحهای در حال اجرای بهداشت دهان و دندان:

*** طرح ادغام بهداشت دهان و دندان در شبکه مراقبتهای اولیه بهداشتی**

طرح ادغام بهداشت دهان و دندان به عنوان جزئی از مراقبتهای اولیه بهداشتی در این راستا بوده و به همسویی با سایر برنامه های بهداشتی و ارائه خدمات پیشگیری در درجه اول و خدمات درمانی در درجه بعد، در کلیه سطوح مراقبتهای بهداشتی دهان و دندان تأکید دارد. با در نظر گرفتن این مسئله که عدم رعایت به موقع بهداشت و پیشگیری بیماریهای دهان و دندان باعث از دست دادن دندانها در سنین پایین شده و عواقب به مراتب دشوارتر و پرهزینه تری را در بر خواهد داشت. چنانچه اقدامات پیشگیری و گسترش خدمات بهداشت دهان و دندان صورت نگیرد. دولت و جامعه ناگزیر از قبول هزینه های بسیار گزاف تأمین مواد تجهیزات و نیروی انسانی گران قیمت در درمانهای دندانپزشکی خواهند شد و از آنجائی که امکان پوشش دادن به کلیه گروههای سنی وجود ندارد. لذا گروههایی که احتمال ابتلا به بیماریهای دهان و دندان در آنان بالاتر است و نیز امکان دسترسی به آنان طبق برنامه های موجود بیشتر می باشد به عنوان گروه هدف تعیین شدند.

گروه های هدف بهداشت دهان و دندان: زنان باردار و شیرده - کودکان 0-6 ساله - کودکان 6-14 ساله

*** طرح مراقبت دهان و دندان کودکان زیر 2 سال (در واحدهای تحت پوشش)**

بسیاری از مشکلات دهان و دندان که در این گروه سنی مشاهده می شود، قابل پیشگیری هستند. بیماریهای دهان، خصوصاً پوسیدگی دندان، غالباً از زمان نوزادی شروع می شود. در بسیاری از این کودکان اولین معاینه دهان و دندان، همراه با پوسیدگی دندان می باشد. بدین جهت باید برنامه پیشگیری را در اولویت قرار داد چرا که کلید ارتقاء سلامت دهان و دندان و پیشگیری از بیماریهای دهان و دندان کودکان این گروه سنی در آموزش توجیه والدین و راهنمایی آنان در اولین زمان مناسب نهفته است. مادران اولین منبع دانش دندانپزشکی کودکان می باشند. بنابراین آموزش مراقبتهای دهان و دندان کودکان زیر 2 سال به مادران را می توان بعنوان راهکار موثر در بهبود شاخص های بهداشت دهان و دندان در این گروه سنی انتخاب کرد. توزیع مسواک انگشتی برای کودکان زیر 2 سال در خانه های بهداشت و پایگاه های سلامت توسط بهورزان و مراقبین سلامت صورت می گیرد.

*** طرح سلامت دهان و دندان کودکان تحت پوشش مهد کودک ها**

آخرین نتایج بررسی های وضعیت دهان و دندان کودکان 3-6 سال نشان می دهد که کودکان ایرانی 3 سالگی خود را با حدود 2 دندان شیری پوسیده و 6 سالگی را با 5 دندان شیری پوسیده سپری می کنند. این امر لزوم اجرای برنامه های آموزشی، پیشگیری و درمان را برای کودکان پیش از دبستان مشخص می نماید.

هدف کلی: ارتقاء سطح سلامت دهان و دندان کودکان مهد کودکی

با عنایت به اینکه یکی از راههای دسترسی به این گروه سنی از طریق مهد کودک ها می باشد لذا اداره سلامت دهان و دندان با همکاری سازمان بهزیستی کشور طرح مشترک بهبود سلامت دهان و دندان کودکان تحت پوشش مهدکودک ها را تدوین نموده است . که شامل سه بخش آموزش، پیشگیری ، درمان می باشد . آموزش به مربیان مهدکودک، والدین کودکان و همچنین کودکان در قالب بازی، سرگرمی ، قصه گویی صورت می گیرد. معاینات دهان و دندان کودکان و واریش فلورایدتراپی آنها در مهدکودک ها در بخش پیشگیری در نظر گرفته شده است.

*** طرح سلامت دهان و دندان کودکان بدو ورود به دبستان**

کلیه کودکان 6 ساله بدو ورود به دبستان در پایگاه های طرح سنجش سلامت در طی تابستان تحت معاینه کامل قرار گرفته و شناسنامه سلامت دانش آموزی برای آنان تکمیل می گردد . با توافقات انجام گرفته بین سازمان آموزش و پرورش استثنائی ، وزارت آموزش و پرورش (دفتر بهداشت و تغذیه) و وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی (اداره سلامت دهان و دندان) ، در پایگاهها معاینه اولیه توسط مربی بهداشت صورت می گیرد و وضعیت دندانها و لثه در شناسنامه سلامت دانش آموز ثبت می گردد . در صورت رویش دندان 6(اولین آسیای بزرگ) ارجاع به مراکز جهت فیشور سیلانت صورت می گیرد.

*** برنامه کشوری سلامت دهان و دندان دانش آموزان دوره ابتدایی**

با توجه به اینکه نداشتن دانش کافی در زمینه بهداشت دهان و دندان و عدم رعایت به موقع بهداشت و پیشگیری از بیماریهای دهان و دندان باعث از دست دادن دندانها در سنین پایین و عواقب به مراتب دشوارتر و پرهزینه تری در آینده می گردد ، و با توجه به اینکه اگر اقدامات پیشگیری و همچنین گسترش خدمات بهداشت دهان و دندان و آموزش در سطح کشور صورت نگیرد ، دولت و جامعه ناگزیر از قبول هزینه های بسیار گزاف تأمین مواد ، تجهیزات ، نیروی انسانی و درمانهای گران قیمت دندانپزشکی خواهند بود ، به همین دلیل این اداره در کنار برنامه ادغام بهداشت دهان و دندان در مراقبتهای اولیه بهداشتی، برای دست یافتن به کودکان 6 تا 14 سال ، طرح کشوری سلامت دهان و دندان دانش آموزان دوره ابتدایی را تدوین کرد و در قالب برنامه کشوری سلامت دهان و دندان دانش آموزی در سطح مدارس ابتدایی پیاده شده است . این برنامه دارای سه بخش آموزش ، پیشگیری و درمان می باشد .

بیمه روستایی:

موفقیت برنامه مراقبت های اولیه بهداشتی (PHC) در قالب نظام شبکه های بهداشتی درمانی کشور و در حال حاضر با رویکرد نظام جامع و همگانی سلامت ، موجب به کارگیری چهار اصل بنیانی نظام شبکه بهداشت و درمان کشور یعنی برقراری عدالت اجتماعی، همکاری بین بخشی، مشارکت مردمی و استفاده از تکنولوژی مناسب، در تمامی مراحل اجرای برنامه پزشک خانواده روستایی شد .

بر اساس قانون بودجه سال 1384، سازمان بیمه سلامت ایران موظف گردید تا با صدور دفترچه بیمه سلامت برای تمام ساکنین مناطق روستایی ، عشایری و شهرهای زیر 20 هزار نفر امکان بهره مندی از خدمات سلامت را در قالب برنامه پزشک خانواده و از طریق نظام ارجاع فراهم آورد و بدین ترتیب فرصتی مناسب به منظور تأمین سهولت دسترسی به خدمات سلامت برای ساکنین این مناطق پدید آمد .

ارتقاء سلامت دهان و دندان نیز از طریق ارائه خدمات آموزشی، پیشگیری و درمانی دندانپزشکی به جمعیت دارای دفترچه بیمه روستایی در مناطق روستایی، شهرهای زیر 20 هزار نفر و عشایری با اولویت گروه هدف (افراد زیر 14 سال و مادران باردار و شیرده) کشور صورت می پذیرد.

بسته خدمات سلامت دهان و دندان در دو سطح ارائه می شود:

1) سطح یک: پایگاه های بهداشتی و خانه های بهداشت به ارائه خدمات پیشگیری و ارتقای سلامت دهان و دندان بدین شرح می پردازند: شناسایی عوامل تعیین کننده سلامت دهان و دندان در محل یا منطقه تحت پوشش، معاینه و ثبت اطلاعات وضعیت سلامت دهان و دندان ترجیحاً در سامانه الکترونیک مربوطه و یا در پرونده خانوار، انجام ورنیش فلوراید گروه هدف و توزیع مسواک انگشتی جهت کودکان زیر 3 سال، ارجاع به سطوح بالاتر برای افرادی که نیاز به خدمات درمانی دارند.

سطح دو: مراکز خدمات جامع سلامت مجری و واحدهای طرف قرارداد شبکه بهداشت و درمان شهرستان نظیر مراکز معین و مطب های دندانپزشکی و درمانگاه های طرف قرارداد جهت اجرای سطح 2 خدمات در قالب خرید خدمت به ارائه خدمات پیشگیری ثانویه شامل آموزش بهداشت دهان به مراجعین ثبت اطلاعات وضعیت سلامت و خدمات دهان و دندان مراجعین، فیشورسیلانت تراپی، فلورایدتراپی، ترمیم دندان ها (شیری و دایمی) با استفاده از آمالگام و کامپوزیت، کشیدن دندانهای غیر قابل نگهداری، درمان پالپ زنده، جرمگیری و برساز و پالپوتومی می پردازند.

خدمات ارائه شده به جمعیت تحت پوشش توسط واحد بهداشت دهان و دندان در طرح تحول سلامت دهان و دندان

1-تهیه برنامه نرم افزاری شناسنامه الکترونیک سلامت دهان و دندان

2-راه اندازی سایت اداره بهداشت دهان و دندان به آدرس

<http://oral.health.behdasht.gov.ir>

3-تهیه محتوای آموزشی ویژه معلمان و مراقبین سلامت

4-چاپ و توزیع کتاب دانستنی های بهداشت دهان و دندان در سطح مدارس ابتدایی (شهری) کشور

5-توزیع وسایل کمک آموزشی (پوستر، ماکت دندان و مسواک انگشتی) در سطح مدارس ابتدایی کشور

6-برگزاری جلسات آموزشی و آموزش کارکنان بهداشتی (دندان پزشک، بهداشت کار دهان و دندان، مراقب سلامت، بهورزان و مربیان بهداشت مدارس)

7-انجام معاینات غربالگری دانش آموزان ابتدایی و ورود اطلاعات به سامانه مربوطه

8-ارائه خدمت ورنیش فلوراید به دانش آموزان ابتدایی کشور

9-تکمیل و تجهیز مراکز خدمات جامع سلامت جهت ارائه خدمات دانش آموزان

10-راه اندازی پایگاه های سلامت دهان و دندان سیار در سطح مدارس ابتدایی